

ontvingen door Hem als den haar inwonenden Geest beheerscht zou worden. Zoo verklaart het zich dus volkomen, dat er en vroeger, en later allerlei gaven en werkingen des Heiligen Geestes aan Gods uitverkorenen werden toebedeeld, maar die in den omtrek bleven, die een persoonlijk karakter droegen, die een voorbereidende strekking hadden. En zoo ook dat er onder Israël en in den kring der jongeren, vóór Pinksteren, allerlei goede geesten uit God uitgingen, die, ambtelijk of niet ambtelijk, ten goede en in heiligen zin op Israël werkten, maar die van buiten af in hun leven instraalden, en nog niet uit het middelpunt, uit den wortel, uit de kern zelf van het leven in hen opkwamen. Dat kan nog niet, omdat de herboren menscheit zelve haar Hoofd nog miste, en dus nog niet tot levens-eenheid gekomen was.

Doch dit alles werd anders, en moest anders worden, toen God zelf in den Zoon van zijn welbehagen onze menscheit natuur had aangenomen, en toen, onder Christus als het Hoofd, dat nieuwe lichaam der menscheit gereed stond, dat er op bereid was, om God zelf in het middelpunt zelf van zijn leven te ontvangen. Toen volmond het niet meer, dat allerlei goede geesten op ons werkten. Ook niet dat allerlei gaven en werkingen van den Heiligen Geest in ons openbaar werden. Noch ook dat de Heilige Geest enkele personen aangreep en bezield. Neen, toen was het oogenblik gekomen, dat dit Lichaam van Christus, deze herboren menscheit, in haar kern en middelpunt, van Satan ontleid werd, en in dit haar middelpunt weer onder de rechtstreekse heerschappij van allen behoeverschen, centralen geest kwam, die geen ander zijn kon, dan God de Heilige Geest zelf.

Dat kon niet plaats grijpen vóór het Woord vleesch was geworden. Het kon niet tot stand komen, alvorens de Christus, krachten zijn verhooging, tot Hoofd des Lichaams was geworden. Maar ook, toen dit alzo was, kon het niet uitblijven, toen moest het komen, niet buiten Christus om, maar door den verhoogden Middelaar. Van het Hoofd moest de indaling, de uitstorting van den Heiligen Geest in het Lichaam plaats grijpen. En dat is het dan ook wat op den grooten Pinksterdag is geschied, en juist deswege niet ten tweeden male kan geschieden. Want die inwonende Heilige Geest is nu het leven zelf van het Lichaam van Christus, en denkt ge u ook slechts één oogenblik, dat het Lichaam den Heiligen Geest weer verloren had, zoo zou dit Lichaam van Christus terstond sterven, en ophouden te bestaan. De Geest zou er niet meer in zijn.

Dat Lichaam van Christus is nu deels in den hemel, omdat in den hemel het Hoofd des Lichaams is, en omdat in den hemel alle gezaligden zijn. Maar ook op aarde is dat Lichaam van Christus in zijn uitverkoren gemeente, en daarom is die uitverkoren gemeente een tempel des Heeren, een woonstede Gods. Haar grenzen kunt ge niet bepalen. Ze valt met de kerk niet saam. Ze komt niet met uitwendig gelat. Mystiek verbergt ze zich in de plooiën van het leven der gansche wereld. Maar daarom is ze er niet minder wezenlijk en werkelijk, en in die gemeente woont God de Heilige Geest, om nimmermeer van haar te scheiden. Maar daarom juist is dit inwonen van God in het Lichaam van Christus nog volstrekt niet hetzelfde als het inwonen van God in de enkele geloovigen.

Het is uit den verborgen achtergrond van het één Lichaam des Heeren dat die Heilige Geest in de enkele leden van dat Lichaam indringt, om hen te vertroosten, te heiligen en te bezien. En zoo zult ge het dan tevens verstaan, dat er op den grooten Pinksterdag tweemaal was. Voor eerst het woning maken van God den Heiligen Geest in het Lichaam van Christus. En ten tweede het indringen van God den Heiligen Geest uit dat Lichaam in de personen der apostelen die aldus vervuld werden met den Heiligen Geest.

En dan ook, dat als er in de gemeente weer dorheid is, dat alsdan God de Heilige Geest niet weer uit den hemel moet nederdalen, want Hij is op aarde, en woont in zijn gemeente, maar dat die Heilige Geest dan uit den achtergrond van het leven des Lichaams van Christus weer heerlijk en bezielend moet indringen en doordringen in uw persoonlijk zielsbestaan.

„Deelende gelijkertijds hij wil.”

[PINKSTEREN].

Doch deze dingen alle werkt de één en dezelfde Geest, deelde aan een iegelijk in het bijzonder gelijkertijds hij wil.
1 Cor. 12: 11.

Zoo ge de vrouw vermant of den man verwijt, vermant ge het leven. Twee verscheidenheden, die het leven rijk maaken, lost ge op in vaalgrauw eender. Een halve bundel eenderde gelijke tulpen, onder Vogelzang, moge om het vreemde van het bleek, interessant zijn, wie in zijn eigen min bloemden aanlegt, schaakt. Het firmament omhoog en de natuur om ons heen, toont ons de waardij der variatie. Een sterrenhemel met enkel even verre en eenderde sterren, in rechte ruiten, zou op den zolder van een gelagzaam met elektrische lampjes gelijken. Nu vertoont hij het schoon van Gods majesteit. Dat eindeloze schakeeren doet de Heilige Geest.

Dat deed de Heilige Geest in de oorspronkelijke Schepping, dat doet de Heilige Geest in de Onderhoeding, dat doet de Heilige Geest in de Verlossing, dat doet de Heilige Geest in de Heiligmaking, dat zal de Heilige Geest eens doen in de Verheerlijking.

De Vader schepet alle ding uit Zichzelf. De Zoon is het, door Wien alle ding geschapen is en stand houdt. Maar de Heilige Geest siert elk ding met eigen tint, toon en trek.

„Alle deze dingen werkt en in dezelfde Geest,

deleunde aan een iegelijk bijzonderlijk gelijkertijds Hij wil.”

Een ieder bijzonderlijk, een iegelijk in het bijzonder, dat is het geven aan alle ding een eigen tint, toon en karakter.

En dat doet Hij, ja met den Vader en den Zoon, maar toch in eigenlijken zin zelf, want Hij doet en deelt en siert, gelijk Hij wil. Gij woudt liever anders zijn. Welnu, gij zult zoo zijn, want zoo heeft het God de Heilige Geest het gewild.

Aan het firmament staan kleine sterren, en andere sterren zoo reusschtig dat heel de aarde er bij in het niet verinkt. Er zijn zonnen en er zijn wachters. Er zijn planeten en kometen. Er zijn bel en zacht flonkerende sterren. Kortom het is aan den sterrenhemel een eindeloze variatie. Dat geeft strijd van henen en tinten, en uit dien strijd harmonie, en in die harmonie het Goddelijk schoon. Maar nu mag Mars ook niet zeggen: Ik moest Jupiter wezen, want werd het zoo, dan ware het schoon weg. God de Heilige Geest bestelt dit alles, en zoals God de Heilige Geest dat bestelt, moet het ons niet enkel goed en lief zijn, dat we er in bemisten, maar het beste.

Nu zijn er lieden die zich inbeelden, dat God de Heilige Geest alleen in de toebereiding ten eeuwigen leven werkt, en die van geen andere gaven des Heiligen Geestes weten, dan bestaande in gaven van profetie of gaven des gebeds of gaven om wonderen te doen. En dan nemen ze deze gaven nog vaak uitsluitend in dien ongemeenen zin, waarin ze de tijd der apostelen te zien gaf, om Gods bijzondere openbaring te volbrengen.

Maar gij doet zoo niet. Dat ware het terrein van den Heiligen Geest al te zeer beperken. Gij weet, dat de Heilige Geest aan elk kind van God een gave schenkt. Gij weet dat er niet één uitverkoren is, of hij ontving althans één talent. En dus staat het voor u vast, dat de gaven des Heiligen Geestes volstrekt niet alleen in profetie, profetie of ambtelijk werk bestaan; maar dat de gaven des Heiligen Geestes in al Gods kinderen zijn, in mannen en in vrouwen, in ouden en in jongen, in rijken en in armen, in Jood en in Griek.

Leef ge dus in een gezin, waarin de vroege Gods leet, en waarin ge, naar het oordeel der liefde, geloof in elanders uitverkiezing, zodat de ouders hun kinderen, en de kinderen de ouders, en de broeders de zusters, en de zusters de broeders aanzien voor schapen van de kudde van Jezus, voor geliefde kinderen Gods, en verkoren ten eeuwigen leven, dan weet ge ook dat er in uw kring niet één is, of hij kreeg een talent, een gave des Heiligen Geestes. Niet enkel die aan allen gemeene inwerking van den Heiligen Geest die wederhaarde en heilige, neen, maar ook een bijzondere gave des Geestes. Een eigen toon, tint of trek. Een enkele kreeg zelfs meerdere talenten. Maar dat is uitzondering. Verre, verreweg de meesten ontvangen slechts één talent. Maar dit één talent ontvingen ze dan ook van God den Heiligen Geest, en daar staan ze verantwoordelijk voor. Dat één talent hebben ze ter ere Gods en ten nutte van elander te besteden.

Van wat aard zijn nu deze gaven en deze talenten? Waar bestaan ze in? En hoe kan ik weten, wat mijn talent is, de gave die ik ontving? En ook, hoe kan ik ontwaren wat de gave, het talent is van mijn vader, mijn moeder, mijn broeder, mijn zuster, soms zelfs van mijn dienstboden, zoo ze namelijk een kind des Heeren is?

Zijn dit altoos extra-ordinaire gaven? Iets nieuws? Iets wonderbaars? Iets in het ooglopends?

En dan moet toegegeven, dat er ja, ook zulke gaven zijn. Gaven die ver buiten het huis reiken, en die bestemd zijn voor den generelen arbeid, die in Jezus' naam aan de kerk, aan het volk, aan het land, aan de wetenschap, aan de kunst en zooveel meer moeten besteed worden. Er is een gezinsleven, en er is een algemeen leven, en elk van die twee vereischen eigen gaven, en voor die beide terreinen geeft de Heilige Geest ze. Soms mild, soms zeer sober. En zijn ze sober, dan wordt het volk onthut, opdat het volk weer om zulke gaven zou leeren bidden, en er voor zou leeren danken, als ze komen.

Maar toch, dat zijn de uitzonderingen, en verreweg de meeste gaven, in negentig van de honderd uitverkorenen, zijn gezinsgaven, gezinstalenten, gezinsverrijkingen. En nu mag, wie deze gezinsgave van den Heiligen Geest ontving, niet denken noch zeggen: Dit is de moeite niet waard, ik moest generale gaven bezitten. Ik moest geen planiet, maar een zon zijn.

Dat toch ware God den Heiligen Geest be-dillen en zijn gaven minachten. Neen, een ieder zal het talent, de gave, die hij kreeg, waardschatten, ontwikkelen, op woeker zetten. Er God mee verheerlijken. Er zijn huisgenooten en zijn naasten kring met dienen. Dienen in de liefde en in de gemeenschap der heiligen. En juist in zulk dienen zal de ware, de hoogste, de heilige liefde uitschitteren.

Zijn nu die gezinsgaven van God den Heiligen Geest enkel extra-gaven, van op innige manier te kunnen bidden, van op eenige manier de Schrift te kunnen lezen, van op eigen manier te kunnen vertroosten?

Stellig niet.

God de Heilige Geest was ook in uw schepping, toen ge peimereerd werd en als een-bouwer bereid werd in het bloed van uw moeder, en ter zaligheid doet God de Heilige Geest niet anders dan in de wedergeboorte aan-sluiten aan het werk der eerste geboorte. Bij die geboorte ontvingt ge neigingen, gezindheden, bekwaamheden op zulk een eigen manier, dat gij een ander persoon, een ander wezen werdt, dan de andere huisgenooten. En nu bestaat voor verreweg de meesten van Gods uitverkorenen de gave des Heiligen Geestes eenvoudig daarin, dat Hij deze twee natuurlijke eigenschappen heiligt en vermaakt.

Was nu het huwelijk goed en gezond, zodat man en vrouw elander aanvullen en saam een hoogere harmonie vormen, en schakeeren zich de deelen van deze harmonie weer in hun kinderen, dan vormt zulk een gezin een harmonisch geheel, en dan bezit niet elk apart, maar tezamen ze allen saam, die onderscheiden talenten, die het gezin, om wel te varen, noodig heeft.

Bij den één de scherpe blik, bij den ander het warme hart, bij een derde een geest van orde, bij weer een ander diepte van geest, bij een ander de schoone vorm in de oppervlakte, en zoo zullen mildheid en spaarzaamheid, zachtheid en ernst, wilskracht en denkkraft, middelpuntzoekende en middelpuntvliedende krachten, een geest der vertrouwelijkheid en een geest van afzondering, een oog voor het kleine en een blik voor het groote, zin voor het ideale en lust in het praktische, en nog zoo oneindig veel meer elkaar afwisselen en aanvullen. En hiernaas zult ge nu bekennen, of deze natuurlijke gaven tot gaven des Heiligen Geestes, in den zin van het Pinksterfeest zijn geworden, of een iegelijk met deze gave egoïstisch zichzelf zoekt, of wel er God mee verheerlijkt en den ander mee dient.

Hoe dit uitkomt?

Als vanzelf.

Heeft iemand een talent, een gave, en verheft hij die gave tot maatstaf, alsof alleen die gave waardig zou bezitten, zodat hij laatdunkend op anderen neerzit, omdat ze zijn gave niet hebben, dan is zulk een mensch een geestelijk egoïst, en zijn gave ongeheilig, en staat zijn leven buiten den Pinkstergeest.

Maar voelt iemand, dat de gaven van den ander gaven zijn die hij mist, en die gaven die hij mist gaven die de anderen niet hebben, en is hij op dien grond altoos bezig, om van anderen gaven zelf te profiteren, en anderen te doen profiteren van zijn gaven, zodat de een den ander aanvult, en ze saam God danken voor wat ze saam bezitten, dan is er hooge werking van den Heiligen Geest in, en is het natuurlijke talent Pinkstertalent geworden.

Maar juist daaraan voelt ge dan ook, hoe droef en treurig het nog meestal óók in onze Christelijke gezinnen hiernee geschapen staat. Al die kleine benijdingen, die ijverachtig op elkaar, die rivaliteit, die kleine ruzies, die vervreemdingen van hart en hart, ze toonen niets anders, dan dat de natuurlijke gaven nog ongeheilig voortkruipen.

En daarom, mag ook dit Pinksterfeest een zegen brengen, bewege het dan in moedig gezin en man en vrouw, en anders en kinderen, en broeders en zusters, om op deze besteding der gaven geestelijke orde te stellen.

Poge een ieder voor zichzelf wel en helder te weten, wat zijn gave is, ontdekke hij even beslist en duidelijk wat de gaven van elk der andere huisgenooten zijn.

En zoekte hij dan het geheel harmonisch in elkaar te zetten.

Dan zal een duaver arm en onschoon gezin, een rijk en harmonisch gezin worden.

De liefde zal er triomfeeren.

God de Heilige Geest zal er verheerlijkt worden.

En er zal, o, zooveel minder zonde zijn!

Amsterdam, 19 Mei 1899.

Ineengroefing.

XI.

Het Voorstel zelf van Dr. Bavinck in zake de Theologische faculteit, luidt aldus:

De Gereformeerde kerken in Nederland, overwegende, dat de wetenschap in heel haar omvang behoort beoefend te worden bij het licht van Gods Woord,

overwegende, dat de Vereniging voor Hooger Onderwijs en de door haar gestichte School, genaamd de Vrije Universiteit, reeds sedert jaren aan dezen arbeid zich wijdt en daardoor aanspraak heeft op den dank en de waardeering der kerken,

overwegende, dat samenwerking van beide inrichtingen, met behoud van wederzijdse zelfstandigheid, met het oog op de kleinheid onzer kracht dringend noodzakelijk is,

besluiten: aan Directeuren der Vereniging voor Hooger Onderwijs het verzoek te richten, 1. dat zij met eenige deputaten vanwege de Synode in overleg willen treden over de vestiging van Hoogeschool en Vrije Universiteit op een en dezelfde plaats.

2. dat zij de Hoogeleraars in de Theol. faculteit vrijheid geven, om de benoeming aan de Hoogeschool, welke de Synode der Geref. kerken op hen, met behoud van alle verkregen rechten, uitbrengen zal, op te volgen; of ook dat zij, indien zij bij hen, bij Curatoren of Hoogeleraars bezwaar ontmoeten mocht, in den eersten tijd zoolang de kathedraal in de andere faculteiten in het geheel niet of slechts schaarsch bezet zijn, bij behoudende of ontstane vacaturen in de Theol. faculteit, tot geen nieuwe benoeming overgaan.

3. dat zij, tot tijd en wijle zij zelve wegens overvloed van bekwaame mannen en geldelijke middelen tot de oprichting eener eigene Theol. faculteit willen besluiten, de Hoogeschool, die door de Geref. kerken voor de Godgeleerdheid onderhouden wordt, beschouwen en erkennen als Theol. faculteit der Vrije Universiteit en haar als zoodanig gelijken rang en ere schenken als aan de andere faculteiten.

4. dat zij, in overleg met de deputaten der Synode, deze Hoogeschool als Theol. faculteit met de andere faculteiten zoo in verband zetten, dat

5. deze samen naar buiten en officieel den naam dragen van Vrije Universiteit op Gereformeerden grondslag.

6. dat Directeuren, Curatoren en Hoogeleraars beiderzijds telkens een college vormen, saam zorgen voor den bloei van Gereformeerde Hooger Onderwijs in ons vaderland in het algemeen, en met elkander die gemeenschappelijke belangen behartigen, die de gansche Universiteit raken, en op alle faculteiten betrekking hebben.

7. dat benoeming, schorsing en ontslag van de Hoogeleraars in de Theologie geschiede als boven is bepaald, en die van de Hoogeleraars in de andere faculteiten plaats hebbe overeenkomstig de Statuten der Vereniging voor Hooger Onderwijs; met dien verstande, dat ter goede verstandhouding de colleges van Directeuren, Curatoren en Hoogeleraars beiderzijds in al deze gevallen en voorzover zij er bij betrokken zijn, onderling met elkander overleg plegen, zonder elkander over en weer te binden.

8. dat de Geref. kerken en de Vereniging voor Hooger Onderwijs, elk voor hare eigen inrichting van onderwijs, een eigene kas houden, de kosten van, gebouwen enz. waarvan zij samen gebruik mochten maken, naar evenredigheid dragen en ten allen tijde ten opzichte van elkander vrij blijven, om aan het samenwonen een einde te maken en ieder haars wegs te gaan.

Zou nu aanneming van dit Voorstel, nog alvorens deze eeuw sloot, tot eenheid van opleiding leiden?

Sub 2°. stelt Dr. Bavinck zelf twee mogelijkheden.

Nemen we de laatste. De mogelijkheid namelijk, dat het bij hoogeleraars, curatoren of directeuren der Vrije Universiteit bezwaar ontmoette tot echtscheiding over te gaan.

In dat geval zouden de hoogeleraars in de Theologie aan de Vrije Universiteit blijven. Die Universiteit zou alzo haar Theologische faculteit behouden. Elke band tussen de Theologische faculteit en de Theo-

logische school zou ontbreken. De opleiding zou in tweeën gedeeld blijven. En deze gedeelde toestand zou voortduren tot tijd en wijle alle Theologische hoogeleraars, die op het oogenblik van het sluiten van dat contract in dienst zullen zijn, door den dood of door vertrek naar elders uitvielen.

De bestaande gedeelde toestand zou alzo voort, zeg, dertig jaar misschien bestendig worden. Immers zelfs de jongste der drie thans reeds in deze faculteit aanwezige leeraren is nog een betrekkelijk jong man.

Nu hebben wij de kiescheheid van Dr. Bavinck om deze mogelijkheid toe te geven gewaardeerd.

De logica van zijn Voorstel eischte natuurlijk deze mogelijkheid niet toe te geven. Dan toch alleen zou de door hem beoogde eenheid van opleiding aanstands, na sluiting van het contract, bereikt zijn.

Maar aan dit kiesche punt in zijn Voorstel toekomende, heeft hij toch zelf gevoeld, dat het wat al te kras zou zijn, o. a. de twee hoogeleraars, die steeds „de geestelijke vaders van deze stichting” worden genoemd, te verzoeken aan die stichting den afschiet te zenden.

Hij heeft zelf voorzien, dat Curatoren en Directeuren toch moeilijk anders zouden kunnen doen, dan juist omgekeerd bij haar hoogeleraars op blijven aandringen.

En hij heeft gevoeld, dat de kans op het verhuizen van deze heeren naar de Theologische School, kiescheidshalve, niet dan als uiterst gering kon worden aangeslagen.

Voor zoover onze persoonlijke inlichtingen strekken, kunnen we er bijvoegen, dat die kans niet alleen gering, maar volstrekt geen zou zijn.

Goed, zegt Dr. Bavinck, laat die heeren dan tot aan hun dood toe blijven, en laat ze uit de poorte hunner stichting met ere begraven worden. Maar verbindt u dan ten minste bij contract, om tot tijd en wijle ge „geld en mannen in overvloed,” na hun sterven geen hoogeleraars meer in de Theologie aan te stellen.

Geld en mannen in overvloed, d. w. z. als ge na de vier dan overige Faculteiten redelijk bezet en voorzien te hebben, met uw geld geen weg weet. Reken nu elk der vier Faculteiten op vijf man, dan zouden deze twintig kathedraals reeds een tonne gouds per jaar, zonder pensioen enz. vragen.

Nu komt het daar mettertijd wel toe. Maar ge zoudt dan bovendien voor de Theologische Faculteit er nog een twintig duizend gulden bij moeten hebben. En zoo snel gaat de ontwikkeling niet, of ge kunt veilig rekenen, dat allen die thans, hetzij als Directeuren, hetzij als Curatoren hetzij als hoogeleraars aan de Vrije Universiteit verbonden zijn, dan reeds voorlang van het tooneel zullen zijn afgetreden.

Voor hen betekent het dus: Voorgoed van de Theologische Faculteit afstand doen.

Wel ontbreekt de mogelijkheid niet, dat doorvoering van den strijd op onderwijs-gebied, niet enkel bij het Lager maar ook bij het Middelbaar en Hooger onderwijs, ten slotte een geheel keert in de zaak brenge, en daarom is het van zoo hoog belang, dat we den strijd ook op politiek gebied met alle beschikbare kracht voeren, maar met zoo onzekere kansen moogt ge niet rekenen in een contract.

Het slagen der eenheid zou alzo wachten moeten op den dood of de pensionneering van den langst levenden onder de hoogeleraars.

Maar juist dit ware, dunkt ons, noch voor hen noch voor de kerken eene aannemelijke, laat staan aangename positie.

Voor hen niet, als ze elken morgen denken moesten: Ik leef nog, en sta daardoor aan de eenheid van opleiding in den weg. En voor de kerken niet, als ze op elke komende Synode concluderen moesten: Het lukt nog niet, omdat die mannen nog niet sterven.

Zoo zou men wachten op hun dood!

Iets wat Dr. Bavinck natuurlijk van verre niet bedoeld heeft, ja, wat hem zelfs reeds bij de eerste gedachte tegen de borst zou stuiten, maar wat er toch ontgenzeggelijk inzit.

Juist daarom had bij zoo kiesche zaak, naar ons voorkomt, bespreking en onderhandeling met de betrokken hoogeleraars, en de verkrijging van hun toestemming, aan alle publicatie van zoodanig Voorstel moeten voorafgaan.

En voorts, loopt het?

Stel, op het oogenblik dat men het contract sloot, waren de vier kathedraals weder bezet. Nu sterft, zeg over tien jaren, één dezer vier hoogeleraars. De overige drie zouden dan zijn vakken er bij moeten nemen. Misschien ging dit nog. Maar nu wordt, vijf jaren later, ook no. 2 ten grave gedragen, en zullen alsdan de twee overblijvende aan het werk saam moeten doen. En als ten slotte, nog weer vijf jaren later, ook no. 3 uitvalt, zal dan no. 4 als de laatste der Abenceragiers heel de Faculteit moeten doceeren?

Er is, dit stemmen we toe, een graflucht aan deze vragen, maar zoo moet men ze toch practisch stellen, want zoo zou het loopen.

Geen eenheid van opleiding dan over tien, twintig, dertig jaren, en voor de Theologische Faculteit, zoolang ze nog adem had, een met elk sterfgeval klimmend onmogelijke positie.

Metterdaad is dan ook deze positie, die aldus voor de Theologische hoogeleraars zou gecreëerd worden, iets waartegen het menschelijk hart in verzet komt.

Ieder voelt, dat kan en dat mag niet.

Want wat men op deze mannen ook hebbe aan te merken, zulk een ouden dag hebben ze niet verdiend.

Dit zou een marteling bij levenden lijve zijn. Iets waarvan we nogmaals zeggen, dat natuurlijk Dr. Bavinck de eerste zou zijn, om er tegenop te komen, maar waarop het dan, met dat al, toch zou neerkomen.

Was het dan te sterk gesproken, toen we van meet af zeiden, dat het Voorstel, gelijk het daar ligt, niet is aan te nemen, en dat de eenheid van opleiding op andere wijze zal moeten worden gezocht?

Het stuk van Robert Heath.

Reeds tot twee malen toe vestigden we de aandacht op het belangrijk opstel van den heer Robert Heath in de *Contemporary Review*.

Daar dit tijdschrift onder de lezers van ons blad weinig bekend is, achten we geraden het slot van dit opstel hun in een goede vertaling, door zeer kundige hand bezorgd, voor te leggen.

Men zal er uit zien dat de heer Heath geen Calvinist is. Maar juist dit maakt zijn oordeel zoo belangrijk. Al komen toch in zijn opstel hier en daar uitdrukkingen voor, die ieder wel weet, dat hij niet onderschrijven, zoo is het toch uiterst opmerkelijk, dat hij van zijn standpunt tot precies dezelfde critiek over het Methodisme en over de actie van den *Réveil* komt, als wij van uit onze Calvinistische grondslagen.

Bij hem, zoomin als in de *Herald* vindt ge een critiek, die er ook maar aan denkt, het vele goede in deze richting te miskennen, maar door hem zoowel als door ons wordt het zoo diep betreurd, dat de voorstanders dezer richting door hun eenzijdig optreden zoo weinig toonen te verstaan van hetgeen het Evangelie voor de nooden onzer eeuw zijn kon.

Zichier dan wat hij zegt:

Het Methodisme, dat optrad in een maatschappelijke toestand waarin het individualisme en de concurrentie tot het uiterste gedreven werd, heeft in het Evangelie nooit iets anders gezien dan een middel om de enkele personen zalig te maken. Het heeft zeer weinig begrepen van de algemeene behoeften, van de eenheid van het menschedom in Christus, en van de verantwoordelijkheid van alle menschen voor elander. Het schijnt nauwelijks verstaan te hebben dat er een Goddelijke Helper in de wereld was, die den menschen de oogen opent voor wat kwaad is, die hun allengs hoogere begrippen geeft van hetgeen recht is, en een beter oordeel over het wezenlijk goede en het wezenlijk kwade; en daar het dit niet valte, heeft het Methodisme nooit den tijd begrepen waarin het leefde.

In den aanvang der achttiende eeuw waren er teekens van een nieuwen dageraad. Het groote tijperk, de zeventiende eeuw, was voorbij. De schitterende oogst van het individualisme, de vrucht van de worstelingen der Reformatie, was binnen-gehaald, en *Le Roi Soleil*, het symbool van de heerlijkheid van zijn tijd, was ondergegaan in wolken. Stijve statiekleedren en ceremonien, weelderige paleizen, gebouwd op de zuchten van in slavernij gehouden volken, het na-apen van Lodewijk XIV en Versailles, had plaats gemaakt voor simak in eenvoudige levenswijze, en neiging tot onschuldige genoegens, als bloemen en tuinen. De dichters bezongen het herdersleven, en niets scheen de grooten der aarde meer belang in te bezemen dan het leven der kleinen. De kleederdracht was eenvoudiger en smaakvoller dan ooit; en deze onverschilligheid voor uitwendigen praal ging vergezeld van een groote vrijheid van denken. Het Deisme van de vrijdenkers stond veel nader aan het geloof, dan de bevroren orthodoxie welke het recht te ondermijnen. Thomson's versprekels uit 1728 zouden in geestelijken zin op dien tijd kunnen worden toegepast: „De ruime atmosfeer als niet langer ongeschikt met zonde, maar vol leven; een leverlokkende ziel bloemen en tuinen. De dichters bezongen het herdersleven, en niets scheen de grooten der aarde meer belang in te bezemen dan het leven der kleinen. De kleederdracht was eenvoudiger en smaakvoller dan ooit; en deze onverschilligheid voor uitwendigen praal ging vergezeld van een groote vrijheid van denken. Het Deisme van de vrijdenkers stond veel nader aan het geloof, dan de bevroren orthodoxie welke het recht te ondermijnen. Thomson's versprekels uit 1728 zouden in geestelijken zin op dien tijd kunnen worden toegepast: „De ruime atmosfeer als niet langer ongeschikt met zonde, maar vol leven; een leverlokkende ziel bloemen en tuinen. De dichters bezongen het herdersleven, en niets scheen de grooten der aarde meer belang in te bezemen dan het leven der kleinen. De kleederdracht was eenvoudiger en smaakvoller dan ooit; en deze onverschilligheid voor uitwendigen praal ging vergezeld van een groote vrijheid van denken. Het Deisme van de vrijdenkers stond veel nader aan het geloof, dan de bevroren orthodoxie welke het recht te ondermijnen. Thomson's versprekels uit 1728 zouden in geestelijken zin op dien tijd kunnen worden toegepast: „De ruime atmosfeer als niet langer ongeschikt met zonde, maar vol leven; een leverlokkende ziel bloemen en tuinen. De dichters bezongen het herdersleven, en niets scheen de grooten der aarde meer belang in te bezemen dan het leven der kleinen. De kleederdracht was eenvoudiger en smaakvoller dan ooit; en deze onverschilligheid voor uitwendigen praal ging vergezeld van een groote vrijheid van denken. Het Deisme van de vrijdenkers stond veel nader aan het geloof, dan de bevroren orthodoxie welke het recht te ondermijnen. Thomson's versprekels uit 1728 zouden in geestelijken zin op dien tijd kunnen worden toegepast: „De ruime atmosfeer als niet langer ongeschikt met zonde, maar vol leven; een leverlokkende ziel bloemen en tuinen. De dichters bezongen het herdersleven, en niets scheen de grooten der aarde meer belang in te bezemen dan het leven der kleinen. De kleederdracht was eenvoudiger en smaakvoller dan ooit; en deze onverschilligheid voor uitwendigen praal ging vergezeld van een groote vrijheid van denken. Het Deisme van de vrijdenkers stond veel nader aan het geloof, dan de bevroren orthodoxie welke het recht te ondermijnen. Thomson's versprekels uit 1728 zouden in geestelijken zin op dien tijd kunnen worden toegepast: „De ruime atmosfeer als niet langer ongeschikt met zonde, maar vol leven; een leverlokkende ziel bloemen en tuinen. De dichters bezongen het herdersleven, en niets scheen de grooten der aarde meer belang in te bezemen dan het leven der kleinen. De kleederdracht was eenvoudiger en smaakvoller dan ooit; en deze onverschilligheid voor uitwendigen praal ging vergezeld van een groote vrijheid van denken. Het Deisme van de vrijdenkers stond veel nader aan het geloof, dan de bevroren orthodoxie welke het recht te ondermijnen. Thomson's versprekels uit 1728 zouden in geestelijken zin op dien tijd kunnen worden toegepast: „De ruime atmosfeer als niet langer ongeschikt met zonde, maar vol leven; een leverlokkende ziel bloemen en tuinen. De dichters bezongen het herdersleven, en niets scheen de grooten der aarde meer belang in te bezemen dan het leven der kleinen. De kleederdracht was eenvoudiger en smaakvoller dan ooit; en deze onverschilligheid voor uitwendigen praal ging vergezeld van een groote vrijheid van denken. Het Deisme van de vrijdenkers stond veel nader aan het geloof, dan de bevroren orthodoxie welke het recht te ondermijnen. Thomson's versprekels uit 1728 zouden in geestelijken zin op dien tijd kunnen worden toegepast: „De ruime atmosfeer als niet langer ongeschikt met zonde, maar vol leven; een leverlokkende ziel bloemen en tuinen. De dichters bezongen het herdersleven, en niets scheen de grooten der aarde meer belang in te bezemen dan het leven der kleinen. De kleederdracht was eenvoudiger en smaakvoller dan ooit; en deze onverschilligheid voor uitwendigen praal ging vergezeld van een groote vrijheid van denken. Het Deisme van de vrijdenkers stond veel nader aan het geloof, dan de bevroren orthodoxie welke het recht te ondermijnen. Thomson's versprekels uit 1728 zouden in geestelijken zin op dien tijd kunnen worden toegepast: „De ruime atmosfeer als niet langer ongeschikt met zonde, maar vol leven; een leverlokkende ziel bloemen en tuinen. De dichters bezongen het herdersleven, en niets scheen de grooten der aarde meer belang in te bezemen dan het leven der kleinen. De kleederdracht was eenvoudiger en smaakvoller dan ooit; en deze onverschilligheid voor uitwendigen praal ging vergezeld van een groote vrijheid van denken. Het Deisme van de vrijdenkers stond veel nader aan het geloof, dan de bevroren orthodoxie welke het recht te ondermijnen. Thomson's versprekels uit 1728 zouden in geestelijken zin op dien tijd kunnen worden toegepast: „De ruime atmosfeer als niet langer ongeschikt met zonde, maar vol leven; een leverlokkende ziel bloemen en tuinen. De dichters bezongen het herdersleven, en niets scheen de grooten der aarde meer belang in te bezemen dan het leven der kleinen. De kleederdracht was eenvoudiger en smaakvoller dan ooit; en deze onverschilligheid voor uitwendigen praal ging vergezeld van een groote vrijheid van denken. Het Deisme van de vrijdenkers stond veel nader aan het geloof, dan de bevroren orthodoxie welke het recht te ondermijnen. Thomson's versprekels uit 1728 zouden in geestelijken zin op dien tijd kunnen worden toegepast: „De ruime atmosfeer als niet langer ongeschikt met zonde, maar vol leven; een leverlokkende ziel bloemen en tuinen. De dichters bezongen het herdersleven, en niets scheen de grooten der aarde meer belang in te bezemen dan het leven der kleinen. De kleederdracht was eenvoudiger en smaakvoller dan ooit; en deze onverschilligheid voor uitwendigen praal ging vergezeld van een groote vrijheid van denken. Het Deisme van de vrijdenkers stond veel nader aan het geloof, dan de bevroren orthodoxie welke het recht te ondermijnen. Thomson's versprekels uit 1728 zouden in geestelijken zin op dien tijd kunnen worden toegepast: „De ruime atmosfeer als niet langer ongeschikt met zonde, maar vol leven; een leverlokkende ziel bloemen en tuinen. De dichters bezongen het herdersleven, en niets scheen de grooten der aarde meer belang in te bezemen dan het leven der kleinen. De kleederdracht was eenvoudiger en smaakvoller dan ooit; en deze onverschilligheid voor uitwendigen praal ging vergezeld van een groote vrijheid van denken. Het Deisme van de vrijdenkers stond veel nader aan het geloof, dan de bevroren orthodoxie welke het recht te ondermijnen. Thomson's versprekels uit 1728 zouden in geestelijken zin op dien tijd kunnen worden toegepast: „De ruime atmosfeer als niet langer ongeschikt met zonde, maar vol leven; een leverlokkende ziel bloemen en tuinen. De dichters bezongen het herdersleven, en niets scheen de grooten der aarde meer belang in te bezemen dan het leven der kleinen. De kleederdracht was eenvoudiger en smaakvoller dan ooit; en deze onverschilligheid voor uitwendigen praal ging vergezeld van een groote vrijheid van denken. Het Deisme van de vrijdenkers stond veel nader aan het geloof, dan de bevroren orthodoxie welke het recht te ondermijnen. Thomson's versprekels uit 1728 zouden in geestelijken zin op dien tijd kunnen worden toegepast: „De ruime atmosfeer als niet langer ongeschikt met zonde, maar vol leven; een leverlokkende ziel bloemen en tuinen. De dichters bezongen het herdersleven, en niets scheen de grooten der aarde meer belang in te bezemen dan het leven der kleinen. De kleederdracht was eenvoudiger en smaakvoller dan ooit; en deze onverschilligheid voor uitwendigen praal ging vergezeld van een groote vrijheid van denken. Het Deisme van de vrijdenkers stond veel nader aan het geloof, dan de bevroren orthodoxie welke het recht te ondermijnen. Thomson's versprekels uit 1728 zouden in geestelijken zin op dien tijd kunnen worden toegepast: „De ruime atmosfeer als niet langer ongeschikt met zonde, maar vol leven; een leverlokkende ziel bloemen en tuinen. De dichters bezongen het herdersleven, en niets scheen de grooten der aarde meer belang in te bezemen dan het leven der kleinen. De kleederdracht was eenvoudiger en smaakvoller dan ooit; en deze onverschilligheid voor uitwendigen praal ging vergezeld van een groote vrijheid van denken. Het Deisme van de vrijdenkers stond veel nader aan het geloof, dan de bevroren orthodoxie welke het recht te ondermijnen. Thomson's versprekels uit 1728 zouden in geestelijken zin op dien tijd kunnen worden toegepast: „De ruime atmosfeer als niet langer ongeschikt met zonde, maar vol leven; een leverlokkende ziel bloemen en tuinen. De dichters bezongen het herdersleven, en niets scheen de grooten der aarde meer belang in te bez